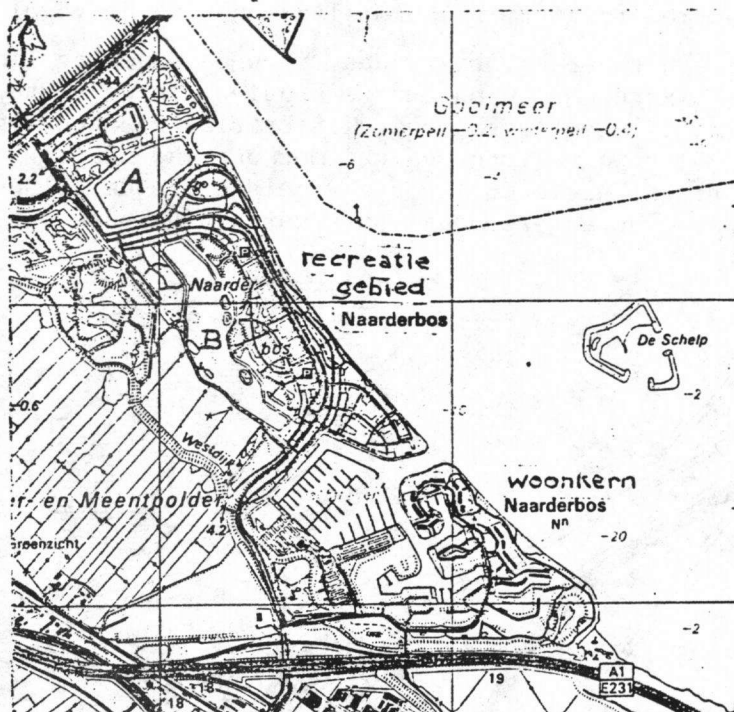

VOGELEXCURSIE NAAR HET NAARDERBOS OP ZONDAG 1 DECEMBER 1991

Willem Kraak

In de maand december moet men rekening houden met lage zonnestand. Tegenlicht immers is bijzonder hinderlijk, want de vogels worden dan kleurarme silhouetten. De weersomstandigheden hebben dus invloed op de keuze van een route tijdens een vogelexcursie.

Maar op deze zondagochtend was het anders: geen zon zichtbaar, volkomen windstilte (erg gunstig!), boven ons een sluier van nevel of mist, rimpelloos water dat werkte als een spiegel en aldus het zwakke daglicht diffuus verspreidde. Die spiegelende werking in elke richting maakte het vogels kijken en kleuren onderscheiden nu juist niet gemakkelijker. Maar die stilte, heerlijk! Geen blad ritselde, geen bijgeluiden, alleen vogelstemmen, hoe zwak ook, toch hoorbaar en herkenbaar.

Op plas A (zie kaart) zwommen en doken 4 Nonnetjes en een paartje Grote Zaagbek. De Nonnetjes bleven als een gezin bijeen: het mannetje helder wit en groter dan de andere drie, wellicht het vrouwtje en twee jongen (eerstejaars vrouwtjes). In het aanwezige daglicht schitterde de witte wang van deze overigens donkere vogels, helder afstekend tegen een zwarte kap. Zó kwam het beeld over al wist je dat het geen echt zwart kon zijn maar kastanjebruin of de kleur van bittere chocola.

Wij gingen aan de andere kant van het fietspad en de rijweg het heuvelige terrein verkennen, een aardige klim naar dichte bosjes en grote open ruimtes. Hier vloog een Buizerd, af en toe kwam een vlucht Koperwieken over. In bomen en struiken de fijne geluidjes van rondtrekkende mezen, vooral Koolmees, eenmaal een Zwarte Mees, verder nog troepjes Staartmezen die als elegante silhouetjes om kale twijgen buitelden of een eindje verderop vlogen.

Deze heuvelformatie heeft niets te maken met de Gooise hoge stuwwal die bij Oud Naarden eindigt, eeuwenlang geteisterd door de Zuiderzee, evenmin met de hoogte van Muiderberg. Hier in het Naarderbos is alles kunstmatig, aangelegd en opgeworpen bovenop het oude buitendijkse land tot in het randmeer. Op oudere kaarten ziet men nog een smalle rijweg langs het water (de zomerkade), nu verdwenen onder het Naarderbos mét de bijbehorende bloemenweelde. Ik noem speciaal

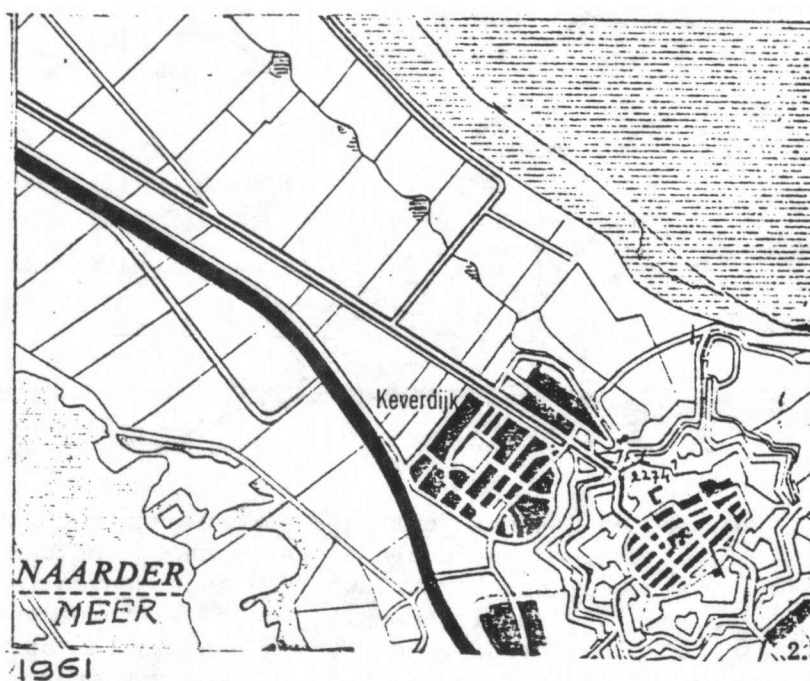
Armeria maritima, een laag rijkbloeiend plantje in de wegberm. In de bloeitijd kleurde de gehele berm rose. De nederlandse naam is misleidend: Engels gras! Een lid van de Strandkruidfamilie of Plumbaginaceae.

Wij daalden af en bereikten de grens van ons excursiegebied, de westrand: dat blijkt de oude, kronkelige Zuiderzeedijk te zijn, die zelf nog aardig hoog uitsteekt boven het aangrenzende (eertijds door deze dijk tegen de Zuiderzee beschermde) polderland. Deze dijk loopt van zuidoost naar noordwest. Van de Naardermeent tot Muiderberg. Op een stafkaart kunt U de naam van dit polderland vinden: "Binnendijksche Overscheense Berger en Meentpolder" - een typisch Hollands landschap, dat in de moderne tijd alleen maar bedorven kon worden, door horizonvervuiling (rijksweg) en verwording (vestiging en uitbreiding van industrie).

Deze dijk - oorspronkelijk vrijwel recht - vertelt de historie van eeuwenlange strijd tegen het water. Vaak door de Zuiderzee doorbroken. De oude doorbraakkolken zijn nog aanwezig. Om de zeewering te herstellen moet het nieuwe stuk dijk een bocht om de kolk maken.

De 'groene kaart van het Gooi' negeert het bestaan van deze oude dijk, waar men goed wandelen kan met fraai uitzicht op landschap en de vogels.

In de polder graasde een troep Knobbelzwanen, in wijde omgeving lieten zich nog enige solitaire Buizerden zien en Zwarte Kraaien. In de verte (bijna 1 km afstand) in de kale hoge bomen langs een vuilstortplaats zaten vogels. Andere boomkruinen leken - zo op het eerste gezicht met ongewapend oog - nog flink bebladerd. De kijker bracht uitkomst. De als vogels herkende silhouetjes bleken Zwarte Kraaien te zijn, twee andere hoge bomen waren afgeladen met Kauwtjes.

De eeuwen oude situatie met schetsmatig de nieuwe kustlijn.

De doorbraakkolken waren vogelarm behalve de laatste die we op onze route tegenkwamen. Een aantal Meerkoeten zwom er rond of graasde op de rand in het gras. Er bewoog iets in het spaarzame riet: een eenzame gans met een duidelijke witte bles. De eerste gedachte was 'een Kolgans' maar..... deze vogel had een heel ander 'gezicht', 'en profiel' gezien. Dat kwam door de korte snavel; en de witte bles reikte tot boven het oog. Verbeelding? In vergelijking met de meerkoeten leek deze gans ook wat klein van stuk. Een Kolgans is even groot als een Kleine Rietgans, maar deze vogel hier....?

Vergelijking was alleen mogelijk met een Meerkoet: deze gans was wel anderhalf keer zo groot maar niet tweemaal? En was er nu wel of niet een geel lijntje om het oog? De Kolgans heeft er geen, de vergelijkbare Dwerggans heeft er wel een. Was toch het licht te zwak om de afwezigheid van dat randje te kunnen constateren? In dat geval zou de determinatie 'Kolgans' zekerheid hebben. Of wél een geel randje? Dan Dwerggans.

U begrijpt het. Thuis gekomen na de excursie besloot ik dadelijk terug te gaan en iemand mee te nemen om zonder emotie mijn waarnemingen te controleren. Maar eerst even wat eten.

Helaas, de koeten zag ik weer zwemmen, grazen of lopen zoals in de ochtend. De gans was verdwenen.

De excursie eindigde bij de grote centrale plas (op de kaart aangegeven met een B). Hier kan men in het algemeen Futen en duikeenden verwachten. Er was een aardig gezelschap bij en door elkaar: Kuifeenden, Tafeleenden. Ook Krakeenden waren aanwezig. Het was te koud om te gaan zitten kijken of deze 'zwem-eend' (een soort die men na enige oefening en vergelijking toch goed leert herkennen) ook van duiken naar voedsel een gewoonte maakt. In het Handbuch der Vögel Mitteleuropas (Band 2) staat: "taucht gelegentlich in etwas tieferem Wasser" en in het oudere Handbook of British Birds (volume 3) lees ik: "will dive for food if necessary."